

บทที่ 3

วิธีการวิจัย

3.1 ขั้นตอนการดำเนินงานวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ที่เน้นการสังเคราะห์องค์ความรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่น กฎระเบียบ และวิถีปฏิบัติที่ดี เพื่อให้ทราบถึงปัจจัยความสำเร็จและกระบวนการสืบทอดความรู้ของกลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง โดยมีวิธีการวิจัยดังนี้

3.1.1 การเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัย

1) การเก็บข้อมูลปฐมภูมิ ประกอบด้วย

ก. การรวบรวมข้อมูลเบื้องต้นเพื่อเรียนรู้สภาพแวดล้อมและสังคมของชุมชน ด้วยการสังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม เพื่อศึกษาสภาพแวดล้อมทางกายภาพของพื้นที่ ลักษณะภูมิประเทศ ความสามารถของชุมชน ความเชื่อ กิจกรรมที่เกี่ยวกับการนำทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมาใช้ประโยชน์ รวมถึงสถานการณ์คงอยู่ของภูมิปัญญาท้องถิ่น

ข. การรวบรวมข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์ เป็นกระบวนการที่ช่วยให้เรียนรู้สภาพแวดล้อมเชิงพื้นที่และสภาพแวดล้อมทางความรู้สึนึกคิดของคนในชุมชนระดับต่างๆ โดยการสุ่มตัวอย่างแบบลูกโซ่ (Snowball Sampling) ด้วยการสัมภาษณ์และให้ผู้ถูกสัมภาษณ์แนะนำผู้อื่นต่อไป จนได้ข้อมูลที่ครบถ้วนและเพียงพอต่อการศึกษา แล้วนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์และสรุปผล

2) การรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิ โดยการสืบค้นภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีการเผยแพร่ในแหล่งข้อมูลต่างๆ เช่น เอกสารของหน่วยงานราชการ หนังสือตำรา รายงานการวิจัยของหน่วยงานภาครัฐและเอกชน วิทยานิพนธ์ และข่าวสารจากองค์กรต่างๆ เป็นต้น

3.1.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ลักษณะของการเข้าไปศึกษาในแต่ละพื้นที่ เป็นการศึกษเพื่อเรียนรู้จากชุมชนเป็นหลัก ดังนั้นการใช้เครื่องมือวิจัยจึงเป็นไปในลักษณะของการเข้าไปมีส่วนร่วมกับชุมชนให้มากที่สุด ดังนี้

1) การจดบันทึกจากการสังเกตพฤติกรรมการใช้ประโยชน์ทรัพยากรที่มีอยู่ของคนในชุมชน และการเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชนที่เกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เช่น การเดินสำรวจป่าชุมชน การทำแนวป้องกันไฟ และการประกอบพิธีกรรม เป็นต้น

2) การสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ เพื่อสร้างความสัมพันธ์และแลกเปลี่ยนความคิดกับผู้ให้ข้อมูลตามธรรมชาติ โดยใช้การสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview) เพื่อกำหนดกรอบประเด็นคำถามที่ต้องการศึกษาเกี่ยวกับการสืบทอดภูมิ

ปัญหาท้องถิ่น ปัจจัยและเงื่อนไขความสำเร็จในการจัดการทรัพยากรดิน น้ำ ป่าไม้ของกลุ่มชาติพันธุ์พื้นที่สูง

- 3) การสนทนากลุ่มย่อยร่วมกับกลุ่มคนในระดับต่างๆ ของชุมชน เพื่อให้เกิดการเรียนรู้กระบวนการความคิดของคนในชุมชนที่มีความแตกต่างกันทางเพศ อายุ และฐานะทางสังคม

3.1.2 ขั้นตอนการวิจัย

- 1) สืบค้นและรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิที่เกี่ยวข้องกับการจัดการทรัพยากรดิน น้ำ ป่าไม้ของกลุ่มชาติพันธุ์พื้นที่สูงจากแหล่งข้อมูลต่างๆ เพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานในการศึกษาวิจัย และคัดเลือกพื้นที่ในโครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวงที่มีความแตกต่างทางชาติพันธุ์ ลักษณะภูมิประเทศ การดำรงชีพ กลุ่มลุ่มน้ำ และการยอมรับในวงกว้าง เช่น การได้รับรางวัลการันตีจากหน่วยงานต่างๆ
- 2) เก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรดิน น้ำ ป่าไม้ ของชุมชนในโครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวงที่คัดเลือกเป็นพื้นที่ศึกษา โดยการสังเกต การสัมภาษณ์ การเข้าร่วมกิจกรรมของชุมชน และสนทนากลุ่มย่อย
- 3) วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการศึกษา ด้วยวิธีวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ได้แก่ ภูมิปัญญาด้านการจัดการทรัพยากรดิน น้ำ และป่าไม้ กระบวนการสืบทอดความรู้ของคนในชุมชน สถานะของภูมิปัญญาท้องถิ่น (status) และความสอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน รวมทั้งปัจจัยและเงื่อนไขความสำเร็จในการจัดการทรัพยากรดิน น้ำ และป่าไม้อย่างมีส่วนร่วมของคนในชุมชน

3.2 สถานที่ดำเนินการวิจัย

ชุมชนในโครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวง 12 แห่ง และพื้นที่โครงการหลวง 3 แห่ง รวมทั้งหมด 15 แห่ง ได้แก่

ชาติพันธุ์	พื้นที่
1. กะเหรี่ยง	- โครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวงป่าแป๋ อ.แม่แตง จ.เชียงใหม่ - โครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวงสบโขง อ.อมก๋อย จ.เชียงใหม่ - โครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวงเพื่อแก้ปัญหาพื้นที่เฉพาะขุนตั้นน้อย อ.อมก๋อย จ.เชียงใหม่ - สถานีเกษตรหลวงอินทนนท์ อ.แม่แจ่ม จ.เชียงใหม่ - ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงวัดจันทร์ อ.กัลยาณิวัฒนา จ.เชียงใหม่
2. คนไทยพื้นเมือง	- โครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวงป่าแป๋ อ.แม่แตง จ.เชียงใหม่ - โครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวงห้วยเป้า อ.เชียงดาว จ.เชียงใหม่ - โครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวงปางมะโอ อ.เชียงดาว จ.เชียงใหม่ - โครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวงแม่จริม อ.แม่จริม จ.น่าน

ชาติพันธุ์	พื้นที่
3. ม้ง	- โครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวงปากกล้วย อ.จอมทอง จ.เชียงใหม่ - โครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวงปางหินฝน อ.แม่แจ่ม จ.เชียงใหม่ - โครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวงขุนสถาน อ.น่าน้อย จ.น่าน
4. ลีซู	- โครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวงป่าแป๋ อ.แม่แตง จ.เชียงใหม่ - โครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวงเพื่อแก้ปัญหาพื้นที่เฉพาะป่าเกี๊ยะใหม่ อ.เชียงดาว จ.เชียงใหม่ - โครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวงวาวี จ.เชียงราย
5. ดาราอั้ง	- โครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวงปางแดงใน อ.เชียงดาว จ.เชียงใหม่ - สถานีเกษตรหลวงอ่างขาง อ.ฝาง จ.เชียงใหม่

3.3 ระยะเวลาการดำเนินงาน

ตั้งแต่ 1 ตุลาคม 2562 ถึง 30 กันยายน 2563

